

BOGDAN STAŃKOWSKI SDB

SYSTEM PREWENCYJNY
W PRAKTYCE SALEZJANÓW PROWINCJI KRAKOWSKIEJ:
WYNIKI BADAŃ NA PODSTAWIE ANALIZY
MIESIĘCZNIKA *WIADOMOŚCI INSPEKTORIALNE* (2001-2005)

WPROWADZENIE

Od ponad stu lat salezjanie pracują na polskich ziemiach. Inspektoriat krakowski obecnie liczy 21 placówek (parafie, szkoły), w których pracuje 227 salezjanów wraz z młodymi studentami pozostającymi w formacji początkowej¹.

Niniejszy artykuł składa się z dwóch części: teoretycznej oraz wyników badań przeprowadzonych metodą analizy miesięcznika *Wiadomości Inspektorialne* (WI) z lat 2001-2005. W części teoretycznej autor podjął się analizy głównych kierunków w działalności młodzieżowej salezjanów (zaangażowanie w pracy oratorskiej, pastoralnej, stowarzyszenia i organizacje młodzieżowe). Druga część poświęcona jest badaniom za pomocą analizy wspomnianego miesięcznika wydawanego przez Inspektoriat krakowski. Warto zaznaczyć, że dotychczas salezjanie nie zajmowali się na szerszą skalę badaniami od strony zaangażowania poszczególnych placówek w dzieło wychowawcze. Tak więc, spojrzenie na ową działalność od strony naukowo-badawczej jest elementem innowacyjnym, który może posłużyć do dalszych poszukiwań i być przyczynkiem do tego, by w oparciu o badania móc dokonywać przemyśleń i zaplanować takie posunięcia na polu bezpośredniego zaangażowania z młodzieżą, które przyczyniłyby się do owocniejszej pracy.

¹ Dla porównania, posługując się danymi z 2004 r., na świecie pracuje ok. 16.820 salezjanów, w Polsce zaś ok. 1110. Źródło: *Wiadomości Inspektorialne* (2004)7, s. 37.

1. ZAANGAŻOWANIE SALEZJANÓW NA RZECZ WYCHOWANIA LUDZI MŁODYCH – RZECZYWISTOŚĆ POLSKA

Współczesny świat przeżywa kryzys człowieka. Ma to swoje reperkusje w świecie młodzieży, która boryka się z wieloma problemami z racji narkotyków, alkoholu, nikotyny czy seksu. Młodzież jest coraz trudniejsza, często niechętna i negatywnie nastawiona względem instytucji typu szkoła czy Kościół². Wziąwszy pod uwagę negatywne skutki konsumpcjonizmu, materializmu czy hedonizmu, mamy obraz młodzieży często zbuntowanej, niechętnej do większych poświęceń. Będąc świadom tych zagrożeń, Kościół – a z nim również salezianie – usiłował i dalej usiłuje stawiać na młodzież jako na tę, która jest przyszłością i nadzieją dla świata³.

W dobie dokonujących się w Polsce przemian społeczno-gospodarczych, w dobie malejącej funkcji rodziny w wychowaniu młodego pokolenia, salezianie starają się na różne sposoby przyciągnąć młodzież. Proponują jej różne formy działalności przy parafiach, ośrodkach młodzieżowych, czy też prowadząc szkoły katolickie otwarte dla wszystkich.

Do najważniejszych pomysłów wychowawczych św. Jana Bosko należy Oratorium. Jest to przede wszystkim centrum młodzieżowe, otwarte dla wszystkich, pełniące jednocześnie rolę domu, który gromadzi i parafii, która na swój sposób ewangelizuje, szkoły, która kształci do życia i w końcu podwórka (boiska), gdzie wychowankowie „*in allegria*” spędzają swój wolny czas. Oratorium to nie tylko miejsce jako takie, ale przede wszystkim specyficzny klimat wytworzony przy współdziałaniu wszystkich zaangażowanych w dzieło wychowawcze. W Oratorium zatem dokonuje się integralny rozwój młodego człowieka zarówno w wymiarze osobowym, społecznym, jak i duchowym⁴. Twórca Oratorium w rozumieniu salezjańskim, św. Jan Bosko, dbał o to, by młodzież wyrosła na „*dobrych chrześcijan i uczciwych obywateli*”⁵. Założyciel Zgromadzenia Salezjańskiego uważał, że aby osiągnąć ten cel, środowisko wychowawcze winno charakteryzować się atmosferą rodzinną przepojoną miłością. Również dziś pedagogia ks. Bosko jest aktualna i uniwersalna, gdyż nie kieruje się w stronę uprzywilejowanych, młodzieży wybranej i wyselekcjonowanej zgodnie z oczekiwaniami wychowawców, ale otwiera się na wychowanka, przyjmuje go takim, jakim jest, po to, by w tym młodym człowieku mogła dokonać się pewna przemiana, pewne zbliżenie do Chrystusa. W tym pozyskiwaniu wychowanka, wychowawca salezjański, wi-

² Por. R. Bieleń, *Kościół katolicki we współczesnej Polsce w służbie młodzieży. Podstawowe kierunki i zadania, formy i metody duszpasterstwa młodzieży*, *Seminare. Poszukiwania naukowe* 20(2004), s. 313-330.

³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 1994, nr 1917.

⁴ Por. M. Szpringer, *System prewencyjny Księdza Jana Bosko we współczesnej profilaktyce*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006, s. 28-30.

⁵ Por. L. Cian, *Wychowanie w duchu Księdza Bosko*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2001, s. 216.

nien uwrażliwiać go właśnie na przesłanie Chrystusa, który ukazuje ewangeliczny ideał i wskazuje drogę realizacji swojego życia.

W salezjańskim systemie wychowawczym, ważnym sposobem oddziaływania na młodzież jest także szkoła. W 2004 roku Inspektoriat krakowski był organem prowadzącym 15 szkół, w tym: 5 gimnazjów, 5 liceów ogólnokształcących, 2 technika, 1 liceum profilowane, 1 zasadniczą szkołę zawodową i 1 policealne studium zawodowe. We wszystkich szkołach prowadzonych przez Inspektoriat św. Jacka z siedzibą w Krakowie uczyło się 2840 uczniów. Liczba ta z roku na rok wzrasta, gdyż otwierane są nowe szkoły i placówki wychowawcze⁶. To, co wyróżnia szkołę katolicką salezjańską od innych szkół to fakt posiadania programu wychowawczego opartego na wartościach ewangelicznych⁷.

Innym polem, na którym salezjanin oddziałuje na młodego człowieka, są różnego rodzaju organizacje i stowarzyszenia. Salezjańska Organizacja Sportowa RP (Salos) jest tego dobitnym przykładem. Jest ona organizacją sportową o zasięgu ogólnopolskim⁸. Celem, jaki przyświeca temu stowarzyszeniu, jest rozwijanie wychowawczych, kulturowych i społecznych aspektów sportu w duchu chrześcijańskich wartości i w oparciu o bogactwo salezjańskiej tradycji wychowawczej⁹. Salos właśnie w sporcie upatruje drogę do podniesienia kultury fizycznej i zdrowotnej młodzieży¹⁰. Równocześnie, sport w Salosie staje się szansą tak do wychowania młodego człowieka w jego wymiarze duchowym, jak okazją do autoedukacji na wzór systemu prewencyjnego¹¹.

2. METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ

W ostatnich kilkunastu latach, w rękach salezjanów wszystkich czterech prowincji polskich znalazła się dość pokaźna liczba szkół, placówek wychowawczych, oratoriów, a także rozpoczęły działalność organizacje sportowo-rekreacyjne, działające często przy parafiach bądź placówkach salezjańskich, czerpiące swoje inspiracje z systemu prewencyjnego ks. Bosko. Uzasadniona wydaje się więc konieczność prześledzenia działalności placówek salezjań-

⁶ Por. D. Kempa, *Doskonalenie jakości pracy szkół ważnym kierunkiem działań w roku szkolnym 2004/2005*, Wiadomości Inspektoriatne (2004)9, s. 6.

⁷ Por. B. Matyjas, *Oryginalność systemu prewencyjnego św. Jana Bosko*, w: *Książka Bosko i jego system wychowawczy*, red. J. Niewęglowski, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2000, s. 86; M. Szpringer, *System prewencyjny Księdza Jana Bosko ...*, dz. cyt., s. 79.

⁸ Salos została zarejestrowana jako stowarzyszenie kultury fizycznej 29 czerwca 1992 r. w Urzędzie Kultury Fizycznej i Turystyki w Warszawie. Inspektoriat krakowski liczy 14 stowarzyszeń lokalnych z łączną liczbą 1450 osób. Por. Wiadomości Inspektoriatne (2004)7, s. 39.

⁹ Por. *Aksjologia sportu*, red. Z. Dziubiński, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2001.

¹⁰ Por. *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, red. Z. Dziubiński, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2000.

¹¹ Por. J. Marszałek, *Fascynacja sportem inspiracją autoedukacji w systemie profilaktycznym księdza Jana Bosko*, w: *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, dz. cyt., s. 255-264.

skich zaangażowanych bezpośrednio w pracę z młodymi. Z tego też względu opracowanie niniejsze zostanie wzbogacone wynikami badań przeprowadzonych w 2007 r.

Warto nadmienić, iż autor w swej pracy napotkał trudność w postaci braku odpowiednich technik i narzędzi empirycznych, które przyczyniłyby się do lepszej realizacji badań środowiskowych na podejmowany temat. W konsekwencji zaistniała konieczność posłużenia się metodą analityczną. W tym celu dokonana została uważna i dokładna analiza miesięcznika *WI* wydawanego przez salezjanów prowincji krakowskiej.

Problem badawczy zawarty w tej pracy można ująć w następujących pytaniach:

- a) Czy istnieją organizacje, struktury, zrzeszenia czy ugrupowania mogące pomagać w dostateczny sposób w posłannictwie młodzieżowym salezjanów?
- b) Jakie są formy, propozycje, sposoby oddziaływania salezjanów na młodzież i dzieci?
- c) Czy podjęte działania wśród młodzieży uwzględniają wizję wychowania integralnego wg myśli ks. Bosko opartej na promowaniu aspektu fizycznego, intelektualnego i duchowego?
- d) Czy przeprowadzone akcje, imprezy, wyjazdy itp. są organizowane w oparciu o treści i cele wcześniej zaplanowane?
- e) Na ile organizatorzy działalności wśród młodzieży są zdolni do krytycznego spojrzenia na własną działalność i gotowi do weryfikacji podjętych zobowiązań?

Badania przeprowadzono zarówno od strony ilościowej, jak i jakościowej. Celem tych badań jest chęć wnikięcia, choćby w najmniejszym zakresie, w problematykę zaangażowania salezjanów w dzieło wdrażania i propagowania systemu prewencyjnego wśród młodzieży i dzieci uczęszczających do szkół, oratoriów, parafii, czy biorących udział w innych formach posłannictwa młodzieżowego (np. organizacje sportowe, organizacje troski o młodzież itp.). Chodzi więc o wzbogacenie wiedzy naukowej o badanym zjawisku. Rezultaty badań mogą z kolei mieć funkcję pomocniczą w opracowywaniu programów działalności i mieć nie tylko aspekt poznawczy, ale również pewną użyteczność pragmatyczną.

Hipotezy badawcze związane z poruszonym zagadnieniem oscylują wokół problemów wyżej zarysowanych. Można je wyrazić w następujący sposób:

1. Młodzież uczęszczająca do placówek salezjańskich ma dostateczne możliwości zaangażowania się w działalność różnego rodzaju organizacji, zrzeszania się w klubach sportowych i innego rodzaju strukturach działających przy szkołach, parafiach czy oratoriach.

2. Sposoby oddziaływania salezjanów na młodzież (formy, strategie) uwzględniają ducha czasów oraz zmieniającą się rzeczywistość zarówno społeczną, jak i sytuację, w jakiej znajduje się sama młodzież, która akceptuje nowe style życia, posiada nowe aspiracje.
3. Wychowanie dla ks. Bosko jest wychowaniem integralnym, uwzględniającym wymiar fizyczny, intelektualny i duchowy młodego człowieka. W związku z powyższym przyjęto założenie, iż salezjanie swoim oddziaływaniem wśród młodzieży przyczyniają się do jej integralnego rozwoju.
4. Warunkiem dobrze ukierunkowanej i owocnej działalności wśród młodzieży jest zdolność do krytycznego spojrzenia na własne przedsięwzięcia i gotowość do ich weryfikacji. Przyjęto zatem tezę, iż salezjanie pracujący z młodzieżą, krytycznie podchodzą do własnych inicjatyw i gotowi są do weryfikowania swoich działań.

Badania zostały przeprowadzone w maju i czerwcu 2007 r. Analizie poddano roczniki pisma *WI* z lat 2001-2005. Ogółem przeanalizowano 48 numerów z łączną ilością 484 artykułów, notatek przytaczających wydarzenia z działalności zarówno salezjanów, jak również i współpracowników świeckich.

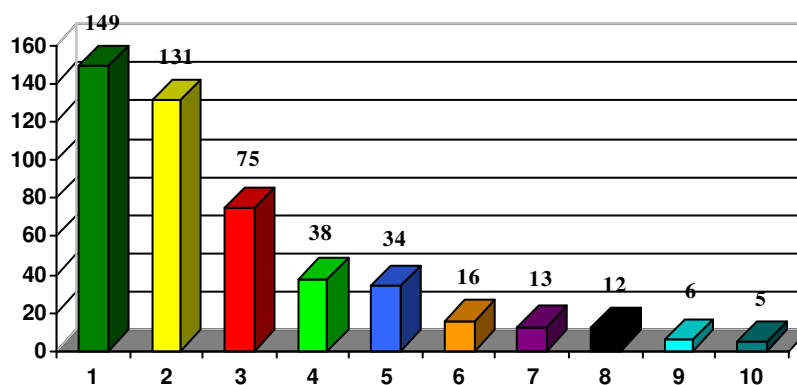
3. ANALIZA DANYCH

3.1. Z jakich środowisk pochodzą publikacje zamieszczane na łamach *WI*?

Środowisko oznacza tu rozpoznanie, z jakiej rzeczywistości pochodzą owe materiały (np. szkoła, oratorium, parafia itp.). Z otrzymanych danych łatwo można wywnioskować, że najwięcej materiałów ze swojej działalności przysyłają szkoły – 149 i oratoria – 131 (por. rys. 1). Na trzecim miejscu jest parafia – 75 artykułów. Ponad 30 różnego rodzaju materiałów nadesłano z ośrodków duszpasterstwa młodzieżowego i z Salosu. Mniej niż 20 pochodzi z wolontariatu misyjnego, z Saltromu i z duszpasterstwa powołaniowego. Również Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego sporadycznie zamieszcza artykuły (6) podejmujące tematykę akcji organizowanych dla młodzieży. Najmniej, bo tylko 5 artykułów, zostało nadesłanych przez Byłych Wychowanków Salezjańskich (BWS)¹².

¹² Zadawalający jest fakt, iż materiały zamieszczane w *WI* są autorstwa zarówno salezjanów (48%), jak i młodzieży (46%). Tylko niecałe 6% są to materiały nadesłane przez dorosłych świeckich pracujących w placówkach salezjańskich. Zanotowano ponadto tylko jeden artykuł autorstwa siostry salezjanki FMA.

Rys. 1. Z jakich środowisk pochodzą publikacje zamieszczane na łamach *WI*?
Wartości wyrażone w liczbach absolutnych. $N=484$.

Legenda:

1. Szkoła
2. Oratorium
3. Parafia
4. Duszpasterstwo młodzieżowe
5. SALOS
6. Wolontariat misyjny
7. Saltrom
8. Duszpasterstwo powołaniowe
9. Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego
10. BWS (Byli Wychowankowie Salezjańscy)

3.2. Charakter organizowanych zajęć dla młodzieży

Z uwagi na różnorodność zajęć i imprez oferowanych przez placówki salezjańskie dla dzieci i młodzieży, wyniki badań zostały podzielone na kilka oddzielnych sektorów:

a) religijny; b) zajęcia rekreacyjno-turystyczne; c) zajęcia rekreacyjno-sportowe; d) wypoczynek zorganizowany stacjonarny; e) doskonalenie umiejętności i doświadczeń; f) imprezy kulturalne; g) zajęcia roboczo-formacyjne młodzieży.

3.2.1. Zaangażowanie na polu stricte religijnym

Jeśli chodzi o aspekt religijny, zaangażowanie salezjanów w pracy z dziećmi i młodzieżą ma liczne odcienie. W wielu artykułach da się zauważyć, iż dużą popularnością cieszą się organizowane pielgrzymki krajowe i zagraniczne (22). Ma-

ją one charakter bądź to wyjazdu rowerowego bądź autokarowego. Często uczestnikami są przede wszystkim ministranci i maturzyści. W wyprawach bierze udział również młodzież z tzw. „Różnych Dróg” określana jako młodzież trudna. Najczęstszym miejscem docelowym jest Częstochowa, sanktuarium w Oświęcimiu, w Ludźmierzu na Podhalu, w Piekarach oraz w krakowskich Łagiewnikach. Dużo młodzieży bierze również udział w spotkaniach na polach Lednickich. Jeśli chodzi o pielgrzymki zagraniczne, to oczywiście prym wiodą Włochy (zarówno Rzym, jak i Turyn związany ze św. Janem Bosko). Dużą popularnością cieszą się Międzynarodowe Spotkania Młodych związane z ruchem Taizé, które rokrocznie organizowane są w kolejnych miastach Europy.

Pracującym salezjanom leży też na sercu zbliżanie młodzieży do Boga przy pomocy organizowanych spotkań opłatkowych i dni wspólnoty zarówno oratoryjnej, jak też parafialnej (odpowiednio 19 i 16 artykułów). Powodzeniem cieszą się także rekolekcje (15 artykułów) i spotkania formacyjne (13)¹³. Procesowi wyczuwania młodych na aspekt religijny życia mogą też służyć takie inicjatywy, jak: Jasełka, Misterium Męki Pańskiej czy też dla dzieci – św. Mikołaj (26 artykułów). Młodzież w tych imprezach pełni rolę zarówno bezpośrednich uczestników, jak również odbiorców. Najmłodszy są zachęceni do zaangażowania się w życie religijne poprzez ukazywanie im możliwości bezpośredniego kontaktu z Kościołem (np. ministranci). Z tego względu częste są też artykuły, które ukazują moment przyjęcia nowych członków w szeregi ministrantów (10).

Niewiele jednak jest publikacji ukazujących młodzież biorącą udział np. w spotkaniach modlitewnych (tylko 7 artykułów). Zauważa się dotkliwy brak inicjatyw na płaszczyźnie charytatywnej (1 artykuł). Wydaje się również, iż salezianie mało podkreślają tradycje typowo polskie np. zwyczaj kolędników, śpiewy kolęd i pastorałek (tylko 1 artykuł).

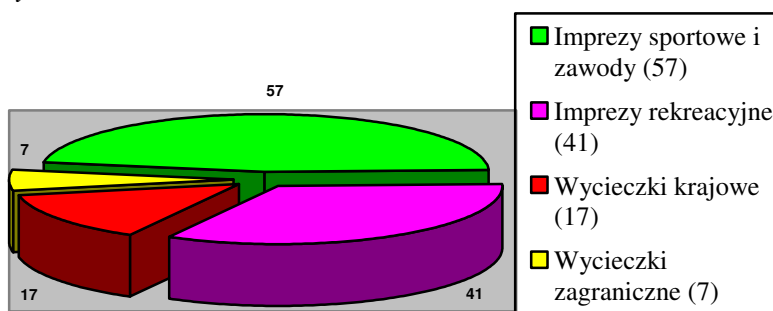
3.2.2. Zajęcia rekreacyjno-sportowe

Skrupulatna analiza nadesłanych artykułów pozwala stwierdzić, że jeśli chodzi o rodzaj zajęć rekreacyjno-sportowych to prym wiodą imprezy sportowe i zawody – 57 artykułów zostało poświęconych temu zagadnieniu (por. rys. 2). Chodzi tutaj głównie o takie imprezy, jak: rozgrywki Salosu na poziomie inspektorialnym, Savionalia, igrzyska sportowe młodzieży, turnieje drużyn podwórkowych, mistrzostwa młodzieży w narciarstwie, szkolne rozgrywki sportowe, Salezjańskie Dni Radości, halowe rozgrywki w piłce nożnej, lokalne turnieje sportowe. Duży nacisk w pracy z dziećmi i młodzieżą kładzie się również na organizowanie imprez rekreacyjnych różnego rodzaju (41 artykułów). Wiele energii w placówkach salezjańskich poświęca się też na organizowanie festynów, luźne-

¹³ Integralną częścią wielu spotkań, wyjazdów czy imprez o charakterze również kulturalnym, jest Eucharystia przeżywana jako moment szczególnej jedności młodzieży z Bogiem i z ludźmi.

go wypoczynku na śniegu (wyjazdy jednodniowe), imprez okolicznościowych typu Andrzejki, Cecyliada, czy też obchody patrona szkoły powiązane z konkursami czy imprezami towarzyszącymi. Na stałe w harmonogramie wielu ośrodków młodzieżowych i szkół zawarte są takie imprezy jak Pierwszy Dzień Wiosny, Dni Radości, Dzień Dziecka czy też Augustiada organizowana w Przemyślu na cześć błogosławionego ks. Augusta Czartoryskiego. Inną formą oddziaływania na młodzież są wycieczki krajowe i zagraniczne (odpowiednio 12 i 7 publikacji). Preferowaną meta docelową wyjazdów są przede wszystkim góry Tatry oraz miasta – Praga i Lwów.

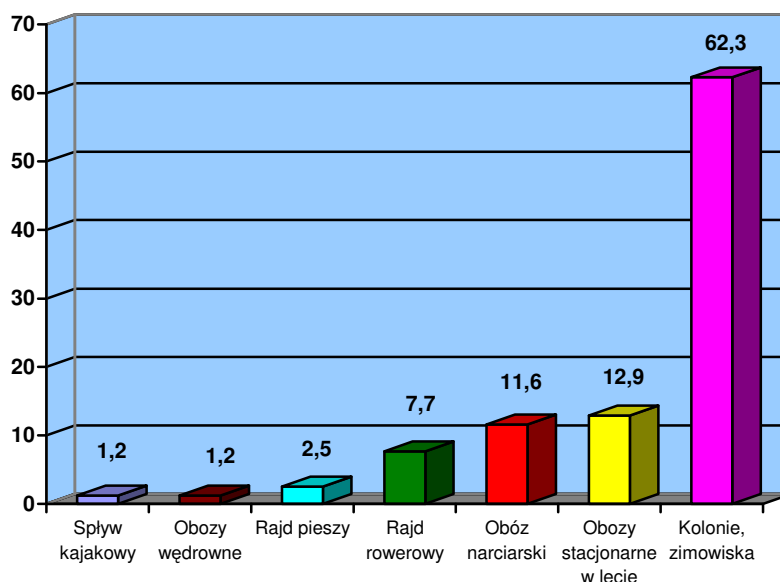
Rys. 2. Zajęcia rekreacyjno-sportowe. Wartości wyrażone w liczbach absolutnych. $N=122$.

3.2.3. Wypoczynek zorganizowany

Nie ulega wątpliwości, że najpopularniejszą formą wypoczynku letniego oraz zimowego dla dzieci i młodzieży, trwającą od kilku dni do nawet miesiąca są kolonie i zimowiska. Stanowią one ponad 62% ogółu akcji wakacyjno-zimowych (por. rys. 3). Kolonie często mają charakter wyjazdowy. Celem są miejscowości położone nad morzem, a także Słowacja, Pieniny, Bieszczady oraz Tatry. Zimowiska natomiast w zdecydowanej większości mają charakter stacjonarny i są najczęściej organizowane w miejscu zamieszkania wychowanków. Na mniejszą skalę są organizowane obozy stacjonarne w lecie oraz obozy narciarskie (odpowiednio 12,9% i 11,6%). Również rajdy rowerowe pozostają na poziomie nieco ponad 7%. Ponadto skonstatowano śladową obecność takich akcji, jak rajdy piesze, obozy wędrownie, czy spływy kajakowe (odpowiednio 2,5%; 1,2%; 1,2%).

Rys. 3. Wypoczynek zorganizowany. Wartości wyrażone w %. N=77.

3.2.4. Doksztalcanie językowe

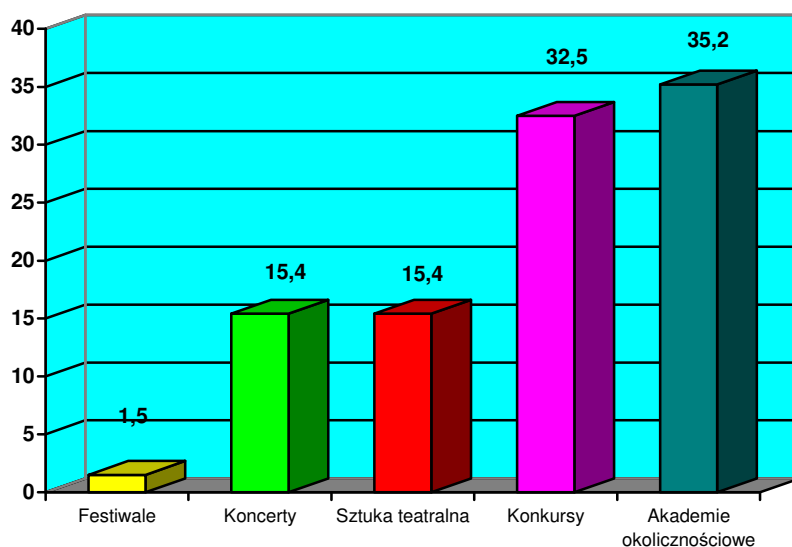
Wydaje się, iż przedsięwzięcia mające na celu doksztalcanie językowe (kursy języka obcego w Polsce bądź wymiana zagraniczna z innymi szkołami) nie są priorytetowe w zagospodarowaniu czasu dla młodzieży. I tak, spośród wszystkich szkół działających w Inspektorii krakowskiej w latach 2001-2005 odnotowano tylko jeden kurs języka obcego za granicą. Były to warsztaty językowe przeprowadzone w Londynie. Odnotowano również zorganizowanie 5 kursów języka obcego w Polsce. Dotyczy to szkół licealnych z Czarnego Dunajca i z Oświęcimia. Ponadto należy zwrócić uwagę na taką samą liczbę artykułów, które przytaczały relacje z wymiany zagranicznej uczniów. Głównie chodziło o wyjazdy do Niemiec i rewizytę uczniów w Polsce oraz wyjazdy do Irlandii i do Słowenii.

3.2.5. Imprezy kulturalne

Nie ulega wątpliwości, że największą popularnością wśród różnego rodzaju imprez kulturalnych cieszą się akademie okolicznościowe, które stanowią aż 35,2% ich liczby (por. rys. 4). Przeważają te organizowane z okazji św. Cecylii oraz akademie przypadające w rocznicę odzyskania Niepodległości. Młodzież często angażuje się również w imprezy poświęcone Papieżowi Janowi Pawłowi II. Są to najczęściej wieczory poezji przeplatane muzyką. Zdarzają się również akademie dla upamiętnienia wybuchu stanu wojennego, gdzie punktem kulminacyjnym są wystąpienia gości, najczęściej bohaterów tamtych wydarzeń. Spora-

dycznie organizuje się akademie z okazji Dnia Matki. Na uwagę zasługują również różnego rodzaju konkursy (32,5%), które najczęściej przyjmują formę występów recytatorskich i konkursów poezji obcojęzycznej.

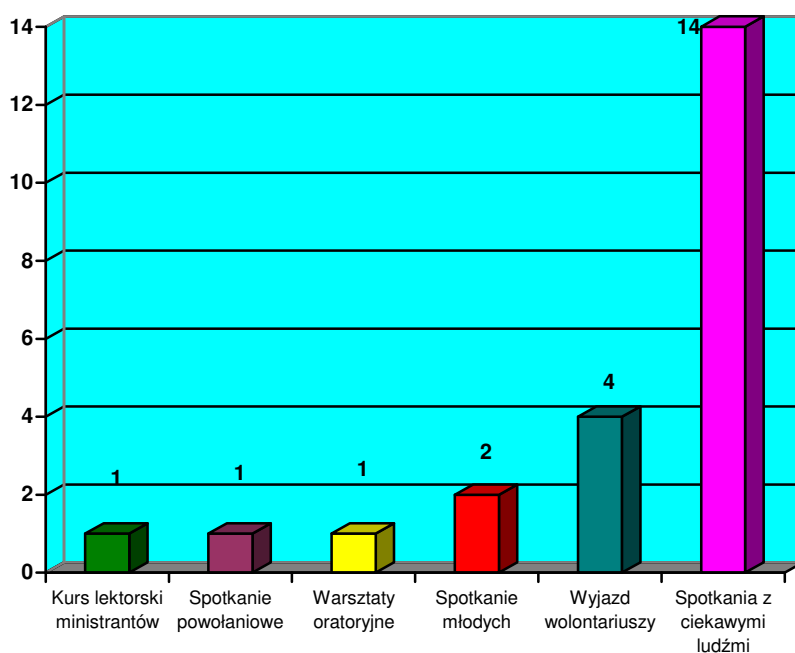
Rys. 4. Imprezy kulturalne dla dzieci i młodzieży. Wartości wyrażone w %. $N=63$.

3.2.6. Spotkania roboczo-formacyjne

Jeśli chodzi o nadesłane materiały, które poruszały kwestię spotkań roboczych i formacyjnych młodzieży, na uwagę zasługuje fakt, iż najwięcej artykułów odnosiło się do organizowania spotkań z ciekawymi ludźmi – 14 (por. rys. 5). W większości są to spotkania z artystami (piosenkarze, członkowie zespołów muzycznych), ze sportowcami, z krewnymi osób zasłużonych. Na uwagę zasługuje również inicjatywa Oratorium z Oświęcimia Zasole, polegająca na regularnym organizowaniu spotkań z gościem miesiąca, za każdym razem reprezentującym inne dziedziny życia. Drugą inicjatywą, którą warto odnotować, są wyjazdy i praca wolontariuszy na rzecz misji (4). Zrealizowano głównie wyjazdy na Litwę, Ukrainę, do Ghany i na Orawę.

Rys. 5. Spotkania roboczo-formacyjne dla dzieci i młodzieży. *Wartości absolutne.*
N=23.

4. WERYFIKACJA HIPOTEZ

4.1. Zaangażowanie młodzieży zrzeszonej

W hipotezie zakładano, że młodzież uczęszczająca do placówek salezjańskich posiada dostateczne możliwości, aby przynależeć do różnego rodzaju organizacji, aby brać udział w zajęciach, które rozwijają wszechstronnie młodego człowieka. Na podstawie uzyskanych informacji można stwierdzić, iż wysunięta hipoteza potwierdziła się. W owych placówkach działa wiele organizacji, stowarzyszeń czy grup (np. Salos, Saltrom, Oratorium, Liturgiczna Służba Ołtarza, kółka zainteresowań działające w ramach zajęć pozalekcyjnych). Powołano też do życia różne sektory animacji inspektorialnej: Duszpasterstwo Młodzieży, Duszpasterstwo Powołaniowe, Salezjański Wolontariat Misyjny itp. Stwierdza się zatem, że dzieci i młodzież posiadają dostępne struktury umożliwiające wszechstronny rozwój młodego człowieka zarówno od strony fizycznej, intelektualnej, jak również duchowej.

4.2. Formy i strategie adoptowane pracy z młodzieżą

Druga hipoteza nawiązywała do form i strategii, jakie podejmuje się w pracy z młodzieżą, zakładając, iż owe wysiłki uwzględniają ducha czasów i biorą pod uwagę zmieniającą się rzeczywistość zarówno społeczną, jak i ogólną sytuację, w której znajduje się młodzież. Z podjętej analizy pisma *WI* można wywnioskować, że jeśli chodzi o zaangażowanie na polu religijnym, to bardzo dużą wagę przywiązują się do pielgrzymek zarówno krajowych, jak i zagranicznych. W ten sposób salezjanie wychodzą naprzeciw nowym trendom spędzania czasu i dostarczenia młodzieży przeżyć od strony duchowej. Owe pielgrzymki przyjmują często formę wyjazdów rowerowych bądź autokarowych. Dużą wagę przywiązują się również do spotkań formacyjnych, dni skupienia dla młodzieży, tworzenia grup ministranckich, zespołów muzycznych czy scholi. Dalsze wysiłki zmierzają w kierunku zorganizowania zajęć uwzględniających sferę rekreacyjno-sportową. I tak, imprezy sportowe i zawody są głównie organizowane przez Salos i szkoły zarówno gimnazjalne, jak i ponadgimnazjalne (blisko 50%). Wielu salezjanów często pracuje nad organizacją różnego rodzaju imprez rekreacyjnych, które również zawierają treści sprzyjające dojrzewaniu młodych ludzi (Andrzejki, św. Cecylia, festyny, wyjazdy jednodniowe, przygotowanie święta patronalnego itp.). Jeśli chodzi o wypoczynek zorganizowany dla wychowanków, to trzeba przyznać, że zdecydowany prym wiodą kolonie i zimowiska (ponad 62%). Na stałe do kalendarza imprez wpisują się również obozy narciarskie i obozy stacjonarne w lecie. Zdecydowanie kuleje organizacja rajdów pieszych i obozów wędrownych.

Badania wykazały również, iż do zajęć, które cieszą się coraz większą popularnością, aczkolwiek nie są priorytetowe, należą także kursy językowe zarówno za granicą, jak też w kraju. Z imprez okolicznościowych na uwagę zasługuje organizacja Nowego Roku, studniówek i zabaw karnawałowych. Reasumując, można stwierdzić, iż sposób oddziaływania wychowawców na dzieci i młodzież idzie z duchem czasów i uwzględnia obecne ich potrzeby.

4.3. Integralny rozwój wychowanka

Rozwój integralny oznacza możliwość oddziaływania na sferę fizyczną, intelektualną, jak również duchową, wychowanków. Bez wątpienia, wyniki badań potwierdzają hipotezę, iż salezjanie są dostatecznie zaangażowani w rozwój całościowy młodych ludzi. Z analizy pisma *WI* wynika, iż sport i oddziaływanie na sferę fizyczną młodzieży odgrywa zasadniczą rolę w kształtowaniu młodego człowieka. Tak więc, wymiar ludyczny jest priorytetowy. Jest to zauważalne poprzez ilość imprez sportowych, zawodów – zarówno na poziomie lokalnym, jak też inspektorialnym czy ogólnopolskim. Dużą popularnością cieszą się także imprezy rekreacyjne okolicznościowe. Również działalność w okresie ferii oraz wa-

kacji (zimowiska, obozy narciarskie, kolonie itp.) świadczy o dużym wyczuleniu wychowawców na aspekt sportowy i rekreacyjny podejmowanych zajęć.

Rozwój intelektualny wychowanków jest zapewniony poprzez oddziaływanie za pomocą istniejących szkół oraz różnych inicjatyw podejmowanych na zasadzie działalności pozalekcyjnej. Warto wspomnieć wysiłki zmierzające do promowania nauki języków obcych (kursy językowe, wyjazdy zagraniczne itp.) oraz wszystko to, co nosi nazwę zajęć pozalekcyjnych, a co kształtuje zarówno intelekt, jak i charakter uczniów (kółka teatralne, organizowane imprezy kulturalne, akademie). Również wycieczki krajowe czy zagraniczne bez wątpienia przyczyniają się do kształtowania wizji życia, do przyswojenia sobie przez wychowanków ogólnej wiedzy kulturalnej.

Ważną częścią wychowania integralnego jest zwracanie uwagi na sferę duchową. Wychowanie religijne realizowane jest głównie poprzez działalność oratorską i parafialną. Należy zwrócić uwagę na takie formy oddziaływania, jak: pielgrzymki, dni skupienia, rekolekcje, ruch ministrancki, schola.

5. WNIOSKI I POSTULATY

5.1. Konieczność określenia celów wychowawczych

Po wnikliwej analizie artykułów należy stwierdzić, że autorom nadesłanych do *WI* materiałów chodzi głównie o przekazanie czytelnikowi informacji na temat charakteru zajęć wraz z dokładnym nakreśleniem ich rozkładu, wykonywanych czynności, osiągniętych wyników sportowych, zaznajomienie z ilością zdobytych medali, wyrażenie subiektywnych wrażeń z przeżytych chwil. Praktycznie nie istnieją artykuły, które podejmowałyby się podsumowania danych wydarzeń, przybliżając czytelnikowi głębszy sens imprezy, założone i osiągnięte cele od strony wychowawczej, trafność wybranych metod, skuteczność oddziaływania itp. Czytelnik sam musi domyślać się, bądź z treści artykułu wyciągać wnioski odnośnie do celu i osiągniętych wyników podjętych działań wychowawczych. Tak więc, zazwyczaj w artykułach jest mowa o tym, co się wydarzyło, co było w programie, natomiast pomijany jest sam fakt, jakie były główne założenia programu, czy został on zrealizowany, czy osiągnięto założone cele. Wobec powyższego, badacz zauważa konieczność wyznaczenia celów podjętych działań, konieczność dokonania weryfikacji imprezy czy wydarzenia, wyciągnięcia wniosków potrzebnych do kontynuowania działań bieżących i realizacji działań długoterminowych.

5.2. Konieczność konfrontowania opinii

Ważnym elementem wychowania jest tzw. *feed back*, czyli szukanie odzewu ze strony odbiorców, propozycji, weryfikacji poczynań; wszystko po to, by nakre-

ślana wizja czy sposoby oddziaływania nie były lansowane jednostronnie. Z materiałów poddanych analizie badawczej wynika, iż praktycznie dominują artykuły pisane samodzielnie, z oczywistą domieszką subiektywizmu w relacjonowaniu wydarzeń. Niewiele jest opinii przytaczanych przez samych uczestników (młodzież), mało jest cytatów, artykułów napisanych po wyrażeniu zdania przez innych „świadków” wydarzenia. Prowadzi to do jednostronnego spojrzenia na rzeczywistość i towarzyszące jej wysiłki wychowawcze. Rodzi się więc postulat, aby dzielenie się pozytywnymi, informacjami, osiągnięciami, wynikającymi z procesu wychowania, było również udziałem szerszej grupy młodzieży, a wyrażane opinie były wcześniej konsultowane z uczestnikami tak, by ograniczać do minimum subiektywną ocenę autora i w ten sposób ubogacić artykuł o szersze spojrzenie innych uczestników będących odbiorcami tego samego dzieła wychowawczego.

5.3. Krytyczne spojrzenie na własną działalność

Analiza artykułów od strony jakościowej pozwoliła badaczowi wyartykułować dalsze ciekawe spostrzeżenia. Otóż, zauważa się, iż bardzo rzadko pojawiają się słowa, które świadczyłyby o krytycznej postawie w stosunku do własnej działalności. Rzadko też pojawiają się postulaty wysuwane na zakończenie przeprowadzonej akcji. Ciekawostką jest również to, że to właśnie młodzież jako pierwsza częściej krytycznie ustosunkowuje się do prowadzonych zajęć czy imprez. Można więc śmiało wysunąć postulat, aby salezjanie, współpracownicy świeccy i młodzież, potrafili krytycznie spojrzeć na własną działalność, na to, co sami wypracowują w swoich placówkach. Dostrzeżenie pewnych niedociągnięć czy braków, zarówno ze strony organizacyjnej, jak i dydaktycznej, umiejętność zdystansowania się względem własnych inicjatyw i upublicznienie tego, co być może „nie wyszło”, pozwoli wychowawcom wyzbyć się nastawienia typowego dla ludzi propagandy sukcesu.

5.4. Uwypuklać nie tylko „co robimy”, ale również „jak”

Po przeprowadzonej analizie ponad 480 artykułów, stwierdza się, iż w zdecydowanej większości, uświadamiają one czytelnikowi fakt, „co” dzieje się w „świecie salezjańskim” od strony organizowanych dla młodzieży i dzieci imprez, działalności sportowo-rekreacyjnej, pozalekcyjnej, kulturalnej czy religijnej. Gołym okiem jednak zauważa się, iż autorzy zatrzymują się na etapie przekazania informacji odnośnie tego, „co” robi się dla młodzieży, zapominając o pewnej metodologii, czyli o tym, że, aby mówić o racjonalnym wychowaniu i sukcesie wychowawczym, trzeba bezwzględnie zastanowić się nad tym, jakie cele mają przyświecać owym poczynaniom i jakie wdrożyć strategie. Tak więc, wskazane jest, aby nie zatrzymywać się na etapie mówienia, „co robimy”, ale trzeba jasno sprecyzować cele wychowawcze do osiągnięcia, metody działania i podejmowane strategie.

5.5. Świadomość oddziaływania w duchu systemu prewencyjnego ks. Bosko

Zastanawiający jest szczegół, że bardzo rzadko w proponowanych materiałach mówi się na temat salezjańskiego systemu prewencyjnego. Praktycznie można dostrzec tylko pojedyncze wzmianki autorów, że podejmowane działania idą po linii i są w duchu tegoż systemu. Co ciekawsze, owe wzmianki często wychodzą spod pióra ludzi świeckich. Zachodzi zatem konieczność z jednej strony zrozumienia istoty systemu prewencyjnego w realiach polskich, a z drugiej, takiego organizowania działalności, aby ten system był świadomie i w pełni urzeczywistniany. Tak więc, każda próba pracy z młodzieżą winna być postrzegana i wcielana w życie właśnie przez pryzmat systemu prewencyjnego. Zauważa się ponadto pewne przeakcentowanie oddziaływania na młodzież za pomocą form rekreacyjno-sportowych kosztem sfery duchowej, co prowadzi do pewnego odejścia od idei wychowania według systemu prewencyjnego, gdzie wychowanie integralne, a więc również religijne, ma swoje fundamentalne znaczenie.

BOSCO'S PREVENTIVE SYSTEM IN THE PRACTICE OF THE SALESIANS OF THE CRACOW PROVINCE: RESULTS OF STUDIES BASED ON ANALYSIS OF MONTHLY MAGAZINE „INSPECTORIAL NEWS”

Summary

Don Bosco realized his personal holiness through his educational commitment. His pastoral work and pedagogical style spring from this experience. Spiritual life, apostolic commitment, educational activity are three aspects of a single reality: the love and pastoral charity that unifies and drives all of existence: to be in the Church signs and bearers of God's love for the young.

The article presents the main sectors, in which Salesians from Krakow Province are involved: oratory, school, youth centre, youth associations. The second part is based on research on the Newsletter *Wiadomości Inspektorialne* which took place in the period: May - June 2007. The scope of the research is to show how Salesian from Krakow act according to preventive system of Don Bosco, which focuses on integral education. The main findings of qualitative and quantitative analyses of 480 articles published between 2001 and 2005 are that Salesians insist in their activities on physical, intellectual and spiritual dimensions which are important in Don Bosco's preventive system.

Nota o Autorze: DR BOGDAN STAŃKOWSKI SDB – absolwent Università Pontificia Salesiana w Rzymie, adiunkt w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie. Zainteresowania: pedagogika szkolna, prewencja, resocjalizacja, system prewencyjny ks. Bosko.

Słowa kluczowe: salezjanie, szkoła, oratorium, stowarzyszenia, wychowanie integralne